

... ale prekvapivé objavy a posolstvá zatracovanej série.

Hovoriť niečo na úvod o sérii *Hry o tróny* nemá zmysel. Po remeselnej a scenáristickej stránke i po stránke filmárčiny, klobúk dolu. Aj keď sprvu (môj pocit) si asi úspechom až tak istí neboli – a tak vsadili na tutovku a urobili z toho niečo ako kríženca *fantasy* s *pornom*. A možno aj nie. A možno... len pekne, po komerčne, dávali každému divákovi to, čo chcel: prasiatkam prasačky a striekajúcu krv (veľké sklamanie a petície po skončení ôsmej série ukázali, že ich bolo vážne dosť) – a inteligentným divákom príbeh na hlboké zamyslenie... Každopádne, nech už je ako chce, z tohto nevábneho začiatku sa odrazili k zaujímavému dejovému oblúku, ktorý v závere seriálu zakončili naozaj epicky a pre mňa veľmi sympaticky. A možno aj tým by bolo dobré začať.

P.S.: V nasledovných úvahách budem porno-stránku seriálu viac-menej ignorovať, ak nebude priamo súvisieť s danou úvahou. Takisto berme do úvahy, že žiaden príklad nie je dokonalý. Dané postavy viac-menej iba naznačujú, nie dokonalo a vo všetkom stelesňujú to, o čom budeme uvažovať. Neberme teda nasledovné analógie príliš do dôsledkov.

Kto vlastne prežil?

Na začiatku – s výnimkou Eddarda Starka – sú všetci a všade svine. Bodka. Ak ale sledujeme seriál ďalej, zisťujeme, že sa postavy postupne delia na tri skupiny.

Na jednej strane sú svine, ktoré sviňami aj ostali – a zomreli (Gregor Clegane, Cersei Lannister, Joffrey Baratheon, Ramsay Bolton, Walder Frey, Petyr Baelish – ak spomenieme iba zopár, podobných postáv je tam na mraky).

Potom sú tam postavy, ktoré majú v sebe predsa len čosi dobré, chvíľu majú nádej, ale nakoniec podľahnú tomu temnému a zvieraciemu v sebe, nezvládajú nad tými primitívnymi pudmi, či už je to *sex* a telesná vášeň (Jaime Lannister) alebo túžba po *pomste* (Sandor Clegane) – a zomierajú, príznačne zabíjajú práve tým temným a nízkym, čo nedokázali v sebe ovládnuť. Pre tých menej vnímavých to povie práve Sandor Clegane svojej chránenkyni a neskôr spoločníčke Aryi Starkovej na schodoch Červenej bašty v závere masakru v Kráľovom prístavisku otvorene a polopatcky: *Odíď, vráť sa, kašli na Cersei a na to, že sa jej chceš pomstiť, nechod' za mnou, inak zomrieš. Arya svoju túžbu po pomste ovládne, prekoná – a prežije. Sandor nie – a zomrie.*

Na konci prežijú tí, ktorí neboli vždy dobrí, nekonali vždy správne, často padali a v minulosti boli často prasatá, ale nakoniec sa dokázali postaviť, premôcť zlo v sebe a symbolicky sa stávajú víťazmi aj navonok. Človeku to až pripomína Písmo, ktoré hovorí:

„Predložil som vám život i smrť, požehnanie i kliatbu! Vyvol' si život, aby si zostal nažive ty aj tvoje potomstvo“ (Dt 30,19); *„Bla-hoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme“* (Mt 5,5);

– a asi nie náhodou sa kráľom stáva pravdepodobne *najtichšia* postava celého seriálu, navonok aj vnútorne: Brandon „Zlomený“ Stark, sediaci príznačne na invalidnom kresle. Ani náhodou bijec či bojovník!

Alebo ako inde tento proces opisuje Písmo: *„Lebo niet rozdielu: ²³ ved' všetci zhręšili a chýba im Božia sláva; ²⁴ ale sú ospravedlnení zadarmo jeho milosťou, vykúpením v Kristovi Ježišovi“* (Rim 3,22-24), ktorý nám dal moc povstať z hriechu a stať sa novými ľuďmi a žiť novým životom. A jediný rozdiel je v tom, či sa nakoniec na stranu spásy a záchranu prikloníme alebo nie. A keď už sme pri Branovi...

Brandon Stark

... je ideálny kráľ – pretože nechce byť kráľ. Netúži po moci, po bohatstve, po sláve, nebaží po poľovačkách a ženách a víne ako Robert Baratheon, jeho predchodca. Vlastne to tak vyzerá, že netúži po ničom – pre seba. Aspoň po ničom pozemskom. Ako je to možné? No – žije v inom svete. Objavil realitu, ktorú ostatní nevidia a len ťažko chápú, aj keď mu veria. V kresťanstve by sme ho nazvali *mystikom*. Vďaka tomu jasne vidí, na čom záleží a na čom nie – a nič pozemské zjavne do tej prvej kategórie nepatrí. Vďaka tomu dokáže byť dobrý. Skutočne dobrý. Úplne a dokonale nesebecký. Nesebecký, keď kráľom byť nechce rovnako, ako keď túto službu (áno, pre neho to naozaj je služba) s pokojom a bez vytáčok prijíma, pre dobro sveta a zranenej a dobitej Ríše, ako bremeno, ktoré mu naložili na plecía a on pred ním neuhýba.

Bran Stark v sebe možno najlepšie stelesňuje ideál dokonalého kresťana, svätca, *mystika*. Jednak svojou povahou, hlbokým pokojom, múdrosťou, slobodou voči všetkému a voči všetkým a tým pripravenosťou opravdivo a naozaj nezištné slúžiť opravdivému dobru opravdivých ľudí – a súčasne aj zdrojom tohto všetkého. Nie je to z neho. Je to z mystickej skúsenosti, ktorú uzrel, vošiel do nej, ktorá ho prenikla a pretvorila. A nám sa v mysli opäť vynára slovo Písma:

„On nás vytrhol z moci tmy a preniesol do kráľovstva svojho milovaného Syna, ¹⁴ v ktorom máme vykúpenie, odpustenie hriechov“ (Kol 1,13-14), *„a my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz“* (2 Kor 3,18), *„a to nie je z vás, je to Boží dar“* (Ef 2,8).

Čo nás privádza k jeho sestre...

Arya Starková

Zaujímavý je jej pobyt na Bravose, v *Dome čiernej a bielej*, kde bezmenní muži a ženy „bez tváre“ slúžia bohu smrti ako nájomní vrahovia. Nechajme stranou toto vymyslené božstvo. Zaujímavá je podmienka: Ak chceš slúžiť Bohu, musíš najprv zomrieť sebe. Stať sa ničím. Viac: nikým! Spomínate si, ako jej Jaqen H'ghar pri jednej príležitosti na výkrik: „Som nikto!“ odpovedá: *Ako to, že dievča je oblečené v šatách Aryi Starkovej, má tu meč Aryi Starkovej, ukradnuté peniaze Aryi Starkovej...?* – a potom vidíme scénu, ako Arya všetko toto hádže do mora (okrem meča, ten ukrýva)... a my si myslíme, že to konečne urobila, konečne sa rozlúčila s minulosťou, konečne zomrela seba – až kým pri ďalšom rozhovore s Jaqenom v podzemí chrámu nezisťuje, že umrieť sebe znamená naozaj *umrieť sebe*. Nielen zahodiť pár vecí do mora. A nám behajú po chrbte zimomriavky, pretože táto požiadavka úplne zomrieť – *stať sa nikým* – a potom vstať s Kristom a znova sa narodiť ako úplne nové stvorenie, je v samom základe, je samou základnou podmienkou toho vôbec pomyslieť na to, že by sme mohli byť kresťanmi! Pri pohľade na Aryu nám dochádza, čo to v skutočnosti znamená – aj to, že Písmo (a hlavne Ježiš) od nás túto premenu očakáva a vyžaduje so smrteľne naliehavou vážnosťou, nie ako niečo mimoriadne a nepovinné, ale ako úplne najzákladnejšiu vec, bez ktorej je úplne nemožné byť Jeho učeníkom!

„Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (Jn 3,5); *„Všetci, čo sme boli pokrstení v Kristovi Ježišovi, v jeho smrť sme boli pokrstení? ⁴ Krstom sme teda s ním boli pochovaní v smrť, aby sme tak, ako bol Kristus vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou, aj my žili novým životom. ⁵ Lebo ak sme s ním zrástli a stali sa mu podobnými v smrti, tak mu budeme podobní aj v zmŕtvychvstaní. ⁶ Ved' vieme, že*

náš starý človek bol s ním ukrižovaný, aby bolo hriechne telo zničene, aby sme už neotročili hriechu. ⁷ Lebo kto zomrel, je ospravedlnený od hriechu“ (Rim 6,3-7) „Tak ani jeden z vás, ak sa nezriekne všetkého, čo má, nemôže byť mojím učeníkom“ (Lk 14,33)

Arya v Bravose nakoniec takto zomrieť sebe nedokáže. S vyznaním: „Som Arya Stark...“ odchádza – za svojou pomstou, za ľuďmi na svojom povestnom „zozname“... Nakoniec sa jej to podarí, práve tam, na schodoch Červenej bašty, kde jej Sandor Clegane tou jedinou vetou uprostred všetkých hrôzy, ohňa, dymu, smrti a nárekov zmučeného mesta pomôže odpútať sa od toho, čím doteraz bola: človekom plným temnej túžby po pomste. V tej chvíli poznávame, že toto zomretie sebe nerobí ani zanechanie mena, ani zahodenie šiat, ani opustenie domova, ani nič iné. Zomrieť sebe znamená... zomrieť sebe. Na konci vidím Aryu navonok stále rovnakú (je to zámer? Ostatné postavy, keď prešli vnútornou premenou, odrazilo sa to na tom, že sa zmenila ich vonkajšia vizáž – Tyrionova brada, Jaimeho vlasy a ruka a brada, Daenerysine šaty zmenené v závere z bielej na čierne, Johnove vlasy a vzhľad...) – ale vnútorne úplne inú a novú. Zomrieť sebe neznamená odložiť vonkajšok – ale to, čím sme vnútri. Arya to urobila. V závere, navonok rovnaká a vnútorne úplne iná a nová, symbolicky opúšťa Západozem, opúšťa svet, úplne, plaví sa preč (ako Frodo či Eärendil pred ním v Tolkienovi). Konečne opustila všetko...

John Sneh alias Aegon Targaryen

Ak by sme v Písme hľadali analógiu k Branovi Starkovi, možno Ján Evanjelista by bol ten správny. V tom prípade by sa John podobal možno... Petrovi. *Rybár, nie vždy si istý sebou, tu zaprie zo strachu Krista, tam vzbudí pohoršenie a Pavol ho musí karhať, tam potrebuje povzbudiť a postrčiť... – ale nakoniec, akosi zázračne, je predsa len mužom na svojom mieste, pretože Pán si ho v jeho slabosti vyvolil.*

John. Bastard. Od začiatku vlastne presne nevie, kto je. Jeho vnútorná neistota a pochybnosti ho sprevádzajú celým seriálom až do samého konca. Nie je to žiariaci hrdina ako knižný (nie filmový) Aragorn či dokonca Elendil. Snaží sa ale konať správne. Byť prosto verný. Držať slovo. Brániť slabých. A, ak treba, prijať zodpovednosť na svoje plecia – či už ide o popravu na základe vlastného rozsudku, alebo o rozhodnutie priviesť „Divokých“ na južnú stranu Steny. Nie, nie je bezchybný. Má ďaleko od dokonalosti. Ale práve v tejto slabosti – možno dokonca práve pre ňu, ako vraví nám, kresťanom, Písmo, že Božia „sila sa dokonale prejavuje v slabosti“ človeka (2 Kor 12,9) – je *bohom svetla* vyvolený, privedený späť zo smrti a bez toho, aby to chcel, stáva sa postupne lordom veliteľom Nočnej hliadky, Kráľom severu, takmer manželom Daenerys a nakoniec tým najnepravdepodobnejším spoluvodcom „Divokých“ späť do ich vlasti za Stenu...

Toto je to, čo by sme nazvali „strednou triedou svätosti“. Nie mystik. Žiadna Terézia Avilská ani majster Eckhart. Obyčajný bežný kresťan katolík, ktorý si nie je nikdy úplne istý – a preto vo všetkej pokore skúma a hľadá Božiu pravdu a usiluje sa konať dobro a byť verným ako najlepšie vie. A ak niečo pokazí, s pokorou to prijíma, vstane a ide ďalej, usiluje sa ďalej, najlepšie ako vie... a s prekvapením potom sleduje, ako Pán cez neho koná veci, ktoré si nikdy nemyslel, že by sa cez neho mohli udiť... je ako oné verše z Písma: „*trpezlivý, dobrotivý; nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanbný, nie je sebecký, nerozčuluje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy...*“ (porov. 1 Kor 13,4-6).

Nebol vždy taký. Na začiatku bol rovnako zakomplexovaný ako namyslený, zbrklý, prchký... a aj v tom je nám sympatický. Hriechnik ako my. Možno práve s ním sa dokážeme v príbehu stotožniť najviac... Nedokonalý nástroj, plný pokory a ľútosti nad tým, čo neurobil dobre, čo zanedbal,... a napriek tomu, ako mu to v jedinej vete lakonicky povedal Bran: „Bol si presne tam, kde si mal byť“. Nedokonalý človek ako dokonalý nástroj Boha, pretože „*čo je svetu bláznivé, to si vyvolil Boh, aby zahanbil múdrych, a čo je svetu slabé, vyvolil si Boh, aby zahanbil silných;*“ ²⁸ čo je svetu

neurodzené a čím pohŕda, to si vyvolil Boh, ba aj to, čoho niet, aby zmaril to, čo je“ (1 Kor 1,27-28). Čo nás privádza k tretiemu seriálovému archetypu kresťana...

Tyrion Lannister

Dostávame sa k nadpisu. Je Tyrion svätec?

Určite nie podľa bežných predstáv. Na druhej strane... Jeho cesta je bezmála ako cesta Františka z Assisi, len oblečená do šľachtického odevu a posunutá z poslania „oprav moju Cirkev“ do poslania „obnov zmučenú Ríšu“.

Na začiatku je Tyrion... prasa. Potom sa začína jeho podivuhodná cesta. Ako pobočník Joffreyho je arogantný, chlípny, nerestný – a súčasne prekvapivo statočný, oddaný a verný tomu, čo by sme nazvali dobrom a spravodlivosťou. V konečnom dôsledku sa nakoniec jasne rozhoduje pre dobro, pre to, čo je v danej chvíli správne urobiť – aj keď to znamená postaviť sa ako trpaslík do čela beznádejného protiútoky uprostred vojakov dvakrát väčších a päťkrát silnejších ako on na oboch stranách. Takmer istá smrť. Ale treba to. Niekto to urobiť musí. Kráľ uteká. Tyrion urobí, čo urobiť treba.

Táto vlastnosť ho potom sprevádza ďalej. Robí, čo urobiť treba. Nie je mystik ako Bran. Ani neistý ale predsa ušľachtilý a viacmenej nepoškvrnený John Sneh. Je to kresťan typu Zacheja. Človeka, ktorý má ďaleko k tej takej vonkajšej dokonalosti – ale napriek tomu v samom jadre sa nakoniec ukáže byť dobrým a čestným človekom. Zo svätcov pripomína možno Josého Brochera, svätého gauča (kovboja). „*Bol známy ako kazateľ, ktorý hovoril obyčajnou rečou svojich farníkov, aby si s nimi vybudoval vzťah a aby mu rozumeli. Kňaz gaučo, o ktorom sa hovorí, že sa nevyhýbal ani sprostým slovám a veľa fajčil, bol vysvätený v roku 1866 a hneď sa vybral pomáhať chorým a umierajúcim obetiam epidémie cholery, ktorá v Córdobe prepukla v roku 1867*“ (Slovo+). Dobré, Tyrion bol predsa len „iná liga“ ako José, ale... všimnime si jeho premenu. Postupne sa z neho stáva súcintný manžel Sansy Starkovej... Keď na to príde, vie sa postaviť kráľovi aj kráľovnej. Podlieha zlu a hriechu – uškrtí Shae a zastrelí otca – a potom hlboko priznáva a ľutuje tieto zločiny. A vďaka nim – ako Pavol vďaka tomu, že prenasledoval Cirkev – sa stáva iným, hlbším, súcintnejším,... múdrejším. Nie chytrejším. Múdrejším. Stále viac má na mysli čosi väčšie, vyššie, skutočné dobro. Nie Daenerys, ktorej sa rozhodne slúžiť, ale v skutočnosti on má tú skutočnú, opravdivú víziu Ríše „založenej na milosrdenstve“. A je príznačné, že k nej dospieva po množstve chýba a pádov, keď si už o sebe nemyslí, že je chytrý, ani že dokáže iných manipulovať... podobá sa Aryi v samom závere i Branovi, hoci iným spôsobom. Dozrieva nakoniec v skutočného služobníka, sám osebe chudobný, bez majetkov, bez mena (je síce posledný Lannister, ale to je v danej chvíli asi podobná výhra, akoby bol posledný Hitler po páde Tretej ríše), bez všetkého. Konečne pripravený, do tretice a konečne vari úspešne, prijať úlohu *služobníka všetkých*, Pobočníka Kráľa, s ktorým ho spája to isté: „Ja nechcem byť Pobočníkom!“ – „A ja nechcem byť kráľom...“

Hovorí sa, že veľkí svätci sú veľkí hriechnici. Niektorí preto, že strašné veci popáchali. Ale všetci preto, že to o sebe vedia. To – a dôvera v Božiu milosť – im dáva pokoru a súčasne veľkosť a silu opravdivo slúžiť.

„*Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: “Bože, buď milostivý mne hriechnemu.”* ¹⁴ *Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený, a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený*“ (Lk 18,13-14).

A je tu ešte jedna vec. Jedna, ktorú s ním tiež bude aj keď neskôr mať spoločnú Bran Stark, veľmi sympatická a inšpiratívna: Obaja sú postihnutí. A obaja to prosto prijímajú. Nezúfajú. Neľutujú sa. Berú veci aké sú. A v rámci možností využívajú to, čo majú a čo môžu a čo dokážu, namiesto toho, aby nariekali nad tým, čo nedokážu. Tyrion to v samom začiatku seriálu vysvetľuje (myslím)

práve Branovi, vtedy ešte malému dieťaťu čerstvo ochrnutému: Prečo číta toľko kníh? Iní majú silné paže. On nie. Preto musí užívať to, čo má – hlavu. Iní cvičia mečom ruky a svaly. On číta knihy a trénuje mozog, aby mohol slúžiť ako oni, len iným spôsobom, tým, ktorý je jemu vlastný. Neskôr sa to isté naučí aj Bran: *chlapec, ktorý nemôže chodiť a miesto toho sa naučil lietať...*

Daenerys Targaryenová

Pri jej postave som sa prvý raz pýtal, kto vlastne písal tento príbeh. Bol by som sa stavil, že nejaký Poliak. Alebo aspoň človek, ktorý mal skúsenosť s reálnym socializmom a marxizmom.

Na prvý pohľad osvietená vládkyňa, „rozbíjačka reťazi“, osloboditeľka. Lord Varys do nej vkladá svoju vieru, že ona je tá vyvolená. Lord Tyrion tiež. A ďalší a ďalší. Veľká osloboditeľka. Budovateľka nového a spravodlivého sveta. Vyvolená od bohov aj ľudí. Nám, znalým, už zvonía v hlave zvončeky.

Hľadáme na *khaleesi* a v duchu vidíme Marxa a počujeme heslá komunistov pred pár desiatok rokov o svetlých zajtrajškoch a novom spravodlivom komunistickom svete. Počujeme ju, ako chce „zlomiť to koleso“ starých poriadkov a v pamäti sa nám vynára popevok Internacionály „rozbioríme sveta starý základ“ – aj s oným „otroci hor“ sa k víťazstvám...“

Dnes tomuto kúzlu podliehajú znova a znova milióny ľudí. A my s otvorenými ústami sledujeme, ako nám seriál prináša mocné varovanie o tom, ako podobné sny končia, vždy a neomylné. Ako vraví Tyrion: Keď zmasakrovala pánov... ukrižovala otrokárov... upálila khalov... tak sme si vraveli, dobre, zabíja predsa len tých zlých... a potom... Vypálené a zničené Kráľovo prístavisko páchne gulagmi a v čiernom oblečená Daenerys prednášajúca svoju reč jasajúcim vojskám má za sebou čierne príznaky Che Guevaru, Stalina, Maa, Pol-Pota a všetkých ostatných, ktorí sa rozhodli *oslobodiť ľudí* aj keby ich pritom museli všetkých pozabíjať a vybudovať *svetlé zajtrajšky* aj za cenu zničenia dneška, pričom prasto „tí druhí nemajú na výber“, ako to s mrazivou úprimnosťou povedala pred Železným trónom Johnovi alias Aegonovi Targaryenovi.

Jej skutky – a omyly a následné tragédie – vidíme na Astapore, Yunkai a Meereene a vidíme a počujeme v nich ozvenu Iraku, Líbye či Afganistanu, kde za pomoci cudzích zbraní tiež boli zvrhnutí tyrani a nastolená demokracia – len aby sa krajiny následne prepadli do biedy, chaosu a novej tyranie, pretože sami na demokraciu nedospeli, nevedia ju používať, je im cudzia, v istom zmysle nanútená zvonku. Bez podpory cudzích zbraní neprežije – a cudzie zbrane postupne menia na nepriateľov aj jej bývalých sympatizantov, ako zisťuje v príbehu aj sama Daenerys, keď musí poslať armády späť do miest, ktoré len nedávno dobyla a v Meereene čelí partizánskemu boju *harpyi* i piskotu a kameňom bývalých otrokov...

A áno, počúvame jej stále dlhší, nabubranejší a pompéznejší titul... počúvame, ako jej ľudia spievajú *mhysa*, matka (a jej sa to desne páči) a nám, starším, sa vy myslí vynorí kult Stalina čo Gottwalda, mladším kult Kimov v Severnej Kórei či kult Strany a jej ikony Maa v Číne...

Nakoniec je ona tou tyrankou, ktorá musí byť zvrhnutá. Je to Tyrion, ktorý má víziu, nie ona. Je to Bran, ktorý má kvality dobrého kráľa a panovníka, nie ona. Je to John Sneh, ktorý s dýkou v ruke a so slzami v očiach oslobodí Ríšu ľudí – od nej. Ona nie je nakoniec nič iné, než bezohľadná tyranka, skrývajúce svoju tyranu za pekné slová o slobode, o mieri a o tom všetkom, čo dookola u nás opakovali ľudia, v skutočnosti usilujúci vcelku otvorene len o jedno: o *diktatúru* proletariátu – akurát že bez proletariátu, napriek proletariátu a na účet proletariátu... Mrazivo to potvrdil jeden z nich, Fidel Castro, ktorý sa počas kubánskej krízy otvorene snažil v mene komunistickej revolúcie zatiahnuť svet do vojny a naliehal na Sovietsky zväz, aby jadrové zbrane na Kube nielen rozmiestnil, ale aj okamžite použil proti USA. Keď sa ho v roku 1992 vtedajší minister obrany USA McNamara pýtal, čo si myslel,

že by sa v takom prípade stalo s Kubou a všetkými jej obyvateľmi, Castro bez mihnutia oka prasto odvetil: „Kuba by bola úplne zničená...“ Zjavne mu to nijako nevadilo.

U Daenerys sa s nami divákmi tvorcovia seriálu hrajú ako v nejakom sociálnom experimente: Ako dlho budeme jej temnú stránku prehliadať, lebo aj my jej fandíme a túžime, aby naozaj bola tým, čím chceme, aby bola, spasiteľkou Ríše a ľudí? Ako dlho budeme akceptovať tyrana a prehliadať jeho zločiny len preto, že zúfalo túžime po naplnení našich túžob a nádejí a odmietame pripustiť, že sme naleteli a mýlili sa?

Divím sa, že v dobe šialenstva BLM a Antify a liberálnej ľavicovej hystérie i jej naivnej viery, že silou vybudujú, *nanútia* ľuďom (ktorí prasto nemajú na výber) oné mýtické „svetlé zajtrajšky“ mohlo a dokázalo podobné varovanie, hoci aj zabalené v pozlátku filmu a zábavy, doraziť a byť rozhlásené do celého sveta kanálom ako je HBO. Aj keď možno... len prasto ľudia, ktorí nezažili to, čo mi, neuvidia ani nepochopia to, čo vidíme a už chápeme my...

Lord Varys

Majster našeptávač, čiže šéf tajnej služby. Postavou možno trochu pripomína *admirála Canarisa a jeho abwehr za Hitlera*. Trochu. Osudom úplne.

Varys je rytier. Iste, nikdy nemal na sebe brnenie, nikdy nedržal v ruke meč. Napriek tomu je rytier. Služi oddane koľkým – šiestim? – kráľom. Ale nie slepo. Nad tým všetkým sa vznáša vyššie dobro, dobro Ríše, jej obyvateľov, ľudí. Tomuto ostáva neochvejne verný. Hrá hru o ich osudy s tým mečom a tými možnosťami, ktoré mu osud vložil do ruky. Niekedy sa mýli. A inokedy nie. Riskuje a neváha riskovať. Z pohľadu tyranov – Cersei i Daenerys – je to zradca. V skutočnosti však človek vzácneho druhu, zriedkavý a nie často vídaný: človek oddaný vyššiemu dobru. Nie nejakému iluzórnemu abstraktnému ideálu ako Daenerys (ktorá tomu najskôr aj sama verí, že jej nejde o nič iné, než o dobro nemohúcich a nevedomých más), ale skutočnému dobru skutočných ľudí.

Podobne ako John je chybný. Podobne ako Tyrion je nedokonalý. Ale od počiatku ctiaci to, čo je podstatou každého rytierskeho kódexu: chrániť slabých a bezbranných, slúžiť dobru, byť spravodlivý a čestný. Spolu s Johnom a Tyrionom tvoria trojicu rytierov. Práve preto, že sa nakoniec rozhodnú povzniesť nad samých seba, prekročiť svoje tieň a slúžiť niečomu vyššiemu od seba. Skutočnému dobru. Vedia, aká je cena. Napriek tomu ju neváhajú zaplatiť. Varys ako prvý. Zradený Tyrionom, ktorý si v tej chvíli myslí, že koná správne. A Varys to akceptuje. Rešpektuje to. Vie, že Tyrion koná z rovnakých pohnútok ako on, len z iného presvedčenia. A jeho posledné slová sú: *Kiež by som sa mýlil, kiež by som bol vinný (zradou)*... Tyrion ako druhý – a len o vlások ho minie smrť. Hoci, nebolo to prvý raz, čo riskoval život pre to, čo považoval za dobré a správne. John sa pridáva ako tretí – a podstupuje obeť dvojnásobnú, pretože urobiť to, čo považuje za správne a dobré znamená nielen stratiť (alebo aspoň riskovať) vlastný život, ale i zabiť toho, koho miluje... Keď sa nad mŕtvou Daenerys objaví drak, neuteká. Vie, čo urobil. Vec potrebnú a predsa strašnú. Obetoval seba – a je pripravený prijať následok v podobe dračieho ohňa... nakoniec je z toho doživotné vyhnanstvo a on, ktorý bol len kúsok od trónu, na ktorý mal moc i nárok, aby naň zasadol, to prijíma – znova pre dobro všetkých, dobro Ríše, mier a pokoj pre prostých ľudí i lordov. Opravdivý rytier.

Drak príznačne neublíži Johnovi. Miesto toho spáli železný trón – akoby chápal podmanivú a zhubnú silu moci, ktorá rozožiera srdcia ľudí a opantáva ich túžbou po nej. Ona, zhmotnená v Železnom tróne, zahubila Daenerys. Johnova dýka už len vykonala ortieľ. Daenerys bola stratená v okamihu, keď spálený „zlatou korunou“ zomrel jej napoly šialený brat a ona si prvý raz uvedomila, že môže byť nielen bezvýznamnou *khaleesi*, ale aj *Daenerys Targaryenovou, tohto mena prvou, kráľovnou Andalov a Prvých ľudí, paňou siedmich kráľovstiev a ochrankyňou Ríše* na železnom tróne jej predkov... Táto *Hra o tróny* zabila a zničila všetkých,

ktorí podľahli jej zvodu, jedno, či sa volali Starkovia, Lannistovia, Tyrellovia či Targaryenovia. Prežili tí, ktorí jej nepodľahli.

Varys. Tyrion. John. Rytierovi sa navonok podobá len ten tretí. Predsa, akokoľvek nepravdepodobní a slabosťami a nedokonalosťami poznačení, všetci traja v sebe nakoniec vrchovato stelesnia skutočný rytiersky ideál.

Jeden čas sa k tomu priblížil Jaime Lannister – ale potom podľahol temnej strane a bol stratený. A ešte je tu Brienne z Tarthu. V železe odtá žena, oddane slúžiaca tým, ktorým prisahala vernosť. Je blízko. Ale chýba jej to jedno, čo nakoniec iných troch vynieslo nad ňu. Ona je ako samuraj – rozkaz jej pána je pre ňu najvyššou normou. Na *samuraja* by to stačilo. Nie na *rytieria*. Ten musí byť oddaný niečomu vyššiemu, než je akýkoľvek človek, panovník či kráľ, bár aj je to Renly Baratheon či Catelyn Starková. To Brienne už nedokáže. A tak skutočnými rytiermi ostávajú, akokoľvek nepravdepodobne a divne to znie, títo traja. A lord Varys je spomedzi nich ten najstarší a prvý. Je náhoda, že jeho meno znie podobne ako latiské *verus*, pravý, pravdivý?

Citadela

Bieli chodci? Oživé mŕtvolky a armáda mŕtvych? Ale, ale, Samwell Tarty! Nie sme predsa v stredoveku! Žijeme v modernej dobe! Sme učenci, nie poverčiví sedliaci! My na rozprávky neveríme! Tvrdíš, že si ich videl? Bojoval s nimi? Jedného dokonca zabil? A že nie si jediný? Ale no tak... pobavil si nás, je to pekný vtíp, ale na takéto veci sa neverí. Nie, na toto sa proste neverí. Dnes na toto neveríme. Rozumieš?

Nepripomína Vám to niečo? Boh, zázraky, fakty, skúsenosti, história... – osvietení „brajti“ to zmietnu zo stola so slovami, citujem jedného z nich: „*O tomto diskutovať nemienim, na zázraky neverím, celá tá myšlienka je absurdná.*“ Sme v dobe, ktorá povyšuje pocity nad rozum a vieru a presvedčenie nad pravdu a fakty. Je to paradox hodný majstra a trefné zrkadlo dnešnej spoločnosti, keď Samwell musí z *Citadely poznania* odísť, aby mohol vzrastať v poznaní, musí opustiť *služobníkov pravdy*, aby mohol nájsť pravdu, musí zanechať *vedeckú inštitúciu* aby mohol robiť to, čo je srdcom skutočnej vedy: nasledovať fakty namiesto vier a teórií...

Cersei Lannister, tohto mena prvá,...

Postava temná a zlá, predsa nás ale z hĺbky svojej zvrátenosti dokáže poučiť o dvoch veciach...

Tá prvá súvisí s Citadelou. „*Ak odmietneme objektívnu pravdu a metafyziku, čo nám ostane? Privádza [nás to] do „veku interpretácie“, teda do veku, kde neexistujú fakty, ale len interpretácie. Namiesto dogiem a objektívnosti tu vyvstali rôzne interpretácie, ktoré sa prostredníctvom dialógu snažíme doviesť ku konsenzu. To je ten víťazný pluralizmus. Teda neexistuje objektívna pravda, ale len konsenzus,*“ píše Tomáš Kříž. Cersei toto dokonale chápe. Nezáleží na faktoch. Záleží na tom, ako sa veci podajú. Ona sama je v tom majsterka. Manipuluje, intriguje a vo svojej podstate sa snaží len uviesť do praxe to, čo sa dnes považuje za liberálnu dogmu o povahe osobnej ľudskej slobody: „*Sudca Anthony Kennedy píšuci stanovisko za pro-choice, vysvetlil: V srdci slobody je právo definovať si svoj vlastný koncept existencie, zmyslu, vesmíru a mystéria ľudského života. Toto je konečný cieľ modernity: autonómny, slobodne voliaci jednotlivec, ktorý nenachádza zmysel nikde inde okrem seba. ... Filozof Charles Taylor opisuje kultúrny prístup, ktorý zachvátil nás všetkých: Každý má právo vytvoriť si vlastnú formu života, založenú na svojom vlastnom chápaní toho, čo je skutočne dôležité alebo hodnotné.*“ (Rod Dreher). V tom je dokonalým obrazom dnešného tzv. „liberalizmu“. A nielen v tom, že sa snaží ohnúť realitu podľa svojej vôle a želania. Aj v tom, že „ostatní ľudia nemajú na výber“, ako to za ňu povie iná tyranka, Daenerys Targaryenová. Stačí sa pozrieť na urputnú snahu liberálov v mene slobody zničiť všetkými možnými a dostupnými spôsobmi, od *hejtov a médií* cez *súdy* až po *molotovove koktaily* každého, kto sa odváži predstaviť si iný svet a inú budúcnosť, než akú si predstavili oni sami – či dokonca sa rúhavo držať niečoho

tak odporného a neslušného, ako sú *fakty*.

A druhé? Ako sama tvrdí, robí *všetko pre svoje deti*. Možno. Možno áno. A možno nie – a len tým zakrýva rovnakú túžbu po moci, akú Daenerys zakrýva pre zmenu pláštikom „oslobodzovania“ a la *Čínska ľudová oslobodzovacia armáda* a „svetlých zajtrajškov“... Ale ak áno – potom je dokonalým príkladom toho, akým netvorom sa stáva človek, ak si zbožští čokoľvek iné, než je Boh, skutočný Boh. Je jedno, či zbožštíte a urobíte modlou náboženstvo, kariéru, prácu, majetok, rodinu, deti, ideológiu, vedu, čokoľvek. Akonáhle sa bohom stáva niečo iné, než Boh, tak takáto modla človeka ničí, znižuje a mení na menej, než človeka. Občas (často?) na netvora, lišiaceho sa od iných netvorov len rozsahom moci a možností: niekto zmláti svoju ženu a deti, lebo na viac nemá. Niekto zotročí celú krajinu a uvrhne do nešťastia milióny, lebo mu osud tú moc a možnosť do rúk dal...

Na pozadí Cersei tak viac vyniknú slová Písma aj ich hlboká logika i to, že sú vyrieknuté v našom záujme, v našom dobre:

„*Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa nie je ma hoden. A kto miluje syna alebo dcéru viac ako mňa, nie je ma hoden.* ³⁸ *Kto neberie svoj kríž a nenasleduje ma, nie je ma hoden.* ³⁹ *Kto nájde svoj život, stratí ho, a kto stratí svoj život pre mňa, nájde ho*“ (Mt 10,37-39); „*Potom Boh hovoril všetky tieto slová:* ² *„Ja som Jahve, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol [vyslobodil] z egyptskej krajiny, z domu otroctva.* ³ *Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!* ⁴ *Neurobiš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi alebo vo vode pod zemou!* ⁵ *Nebudeš sa im klaňať, ani ich uctievať*“ (Ex 20,1-5); „*Veru, veru, hovorím vám: Každý, kto pácha hriech, je otrok.* ³⁵ *A otrok neostáva v dome navždy; navždy ostáva syn.* ³⁶ *Až keď vás Syn vyslobodí, budete naozaj slobodní*“ (Jn 8,34-36).

Melisandra, červená kňažka

Svätosť neznamená *neomylnosť* ani *bezchybnosť*. To je možno tá malá vec, ktorú nás Melisandra môže naučiť.

Nechajme stranou v príbehu vymysleného „boha svetla“ s jeho upaľovaním a obetami a krvavou mágiou. V jej príbehu je však načrtnutý jeden veľmi zaujímavý a veľmi reálny teologický problém či skôr otázka (v skutočnosti to v žiadnom ohľade problém nie je):

V knihe istého benediktína s názvom *In sinu Jesu*, kde autor interpretuje slová, ktoré mu podľa neho hovoril Ježiš počas adorácií, sú aj tieto podľa neho Kristove slová: „*Vše, čo jsi zakusil, vše, čo jsi vytrpěl, co ses naučil, cos vykonal i nevykonal, dokonce i všechny tvé hříchy byly přípravou na tento okamžik. V tvém životě není nic, co jsem nechtěl nebo nedopustil, abych tě přivedl k tomuto okamžiku.*“

Spomenul som si na slová sv. Terézie z Lisieux, ktorá uvažovala nad Máriou Magdalénou a nad slovami Krista: „*Komu sa menej odpúšťa, menej miluje*“ (Lk 7,47). Sv. Terézka vyznáva, že nakoľko si pamätá, nikdy nespáchala ťažký hriech. Znamená to, že je odsúdená milovať Boha menej, pretože jej odpustil menej, než Márii Magdaléne? A vtedy dostáva poznanie: „*Viem, že bez Neho [Krista] by som padla rovnako hlboko, než Mária Magdaléna ... a tiež viem, že Ježiš mi odpustil viac, ako Márii Magdaléne, pretože mi moje hriechy odpustil už vopred a tak ma zachránil pred pádom.*“

Obraz v pozadí je ohromujúci. *Všetci sme hriešnici*. Všetci potrebujeme Božiu spásu a Božiu milosť. Boh ju udeľuje každému spôsobom, akým sám chce – a aký dotýčny človek potrebuje a prospeje mu. Niekoho uchráni od všetkých hriechov vopred úplne, ako svoju Matku Máriu – preto Ho môže Mária velebiť ako „svojho Spasiteľa“ a Cirkev vysvetľuje, že bola rovnako ako my tou istou Božou milosťou a pre tie isté (pre ňu budúce) zásluhy Krista uchránená od hriechu. U ostatných ľudí je to rôzne – ale stále je tu pred nami obraz, v ktorom každý nesieme svoje bremeno hriechnosti a hriechu a Kristus berie náš hriech jeden za druhým a pribíja ho na kríž – niektorý skôr, než z batoha vypadne von (čiže

než ho naozaj spáchame a padneme), iný až po tom, čo z batoha vypadol von (a my sme padli a hriech spáchali) – každému tak, ako treba. Stačí sa pozrieť na Pavla: Ak by mu Boh nedovolil istý čas prenasledovať Cirkev, jeho obrátenie by nikdy nebolo tak hlboké a radikálne a veľký Pavol Apoštol by bol možno navždy ostal *malým Šaulom*, anonymným neznámym učeníkom z dávneho Jeruzalema... a Štefan by nikdy nevidel otvorené Nebo a nezískal by nadovšetko vzácnu palmu mučeníctva... a Cirkev by sa nerozprchlá z Jeruzalema a veľká svetová misia by sa tak skoro nezačala... Boh nechal, aby sa hriech vykonal a až potom bol odpustený – a profitovali z toho všetci, dokonca aj my, ktorí dnes vďaka tomu čítame Pavlove listy a v nich bodku za týmto mysteriom, že totiž „*kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť*“ (Rim 5,20).

Melisandra je podobný príbeh v inom háve. Koná ako najlepšie vie – mylí sa, dokonca vykoná strašné veci... ale... ale nakoniec práve reťaz týchto skutkov dovedie všetko do veľkého finále a k porážke Nočného kráľa. Ako by sa boli vyvinuli veci, ak by tieto chyby, dokonca zločiny nevykonala? Spomínate na jej rozhovor (myslím) s lordom Davosom Morským o Bohu: Prečo sa nám ten tvoj boh jasne neukáže? Prečo nám všetko jasne nepovie? Nevysvetlí? Nezdôvodní? Prečo koná tak, ako koná – na jednej strane jasne a nepopierateľne, kriese mŕtvych, posielala videnia v ohni, plamenné meče – a na druhej strane nás necháva v neistote, mylíť sa, konať zlé veci?

Odpoveď je: pretože nás *manipuluje*. V kresťanstve hovoríme tejto manipulácii *Božia prozreteľnosť*. Biblia o nej, obzvlášť v SZ, hovorí s brutálnou priamosťou: „*Ty mu rozpovieš všetko, čím som ťa poveril, a tvoj brat Aron bude hovoriť faraónovi, aby prepustil Izraelitov zo svojej krajiny.*”³ *Ja však zatvrdím faraónovo srdce, aby som urobil veľa svojich znamení a zázrakov v egyptskej krajine.*”⁴ *A faraón vás nebude počúvať, ja však pološím svoju ruku na Egyptanov a za veľkých súdov vyvediem svoje voje a svoj izraelský ľud z Egypta.*”⁵ *Potom poznajú Egyptania, že ja som Pán, keď vystriem proti Egyptanom svoju ruku, aby som spomedzi nich vyviedol Izraelitov*“ (Ex 7,2-5).

Čo s tým môžeme ako ľudia urobiť? Nič. „*Lebo na jeho rozkaz sa stane všetko, čo chce, a nik mu nemôže prekážať*“ (Sir 39,23).

Ale predsa. Môžeme Mu *uveriť*: že koná, *manipuluje nás* v našom záujme, že s nami hrá veľkú hru o nás samotných, hru, v ktorej nám veľmi presne dávkuje všetko to a len to, čo vedieť a chápať potrebujeme, aby sme sa nakoniec zachránili a spasili a zbožstili v ňom – možno podobne, ako keď krotiteľ s veľkou opatrnosťou hrá hru s divokou šelmou, ktorá je zúrivá, pretože je zranená a on ju chce ošetriť a zachrániť...

Môžeme Bohu uveriť a skúsiť spolupracovať najlepšie ako vieme... nechať sa viesť a nezúfať, keď nás nechá padnúť či vedie temnotou, lebo Mu veríme, lebo veríme, že „*tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré; tým, čo sú povolani podľa jeho rozhodnutia*“ (Rim 8,28).

Skutočná vojna

Tým sa dostávame k podstate veci. Ako nám znova a znova opakujú postavy v seriáli? Skutočný boj, *skutočná vojna*, sa odohrá na *Severe* – a nie medzi kráľmi a lordmi o nejaký trón, ale vojna o samotné prežitie ľudí, vojna s Nočným kráľom a jeho armádou mŕtvych.

Toto je poznanie, ktoré máme aj my ako kresťania, že „*nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohoto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach.*”¹³ *Preto si vezmite Božiu výzbroj, aby ste mohli v deň zla odolať, všetko prekonať a obstáť*“ (Ef 6,12-13)!

Svet okolo nás sú ako *rozhádaním lordi Siedmich kráľovstiev*. Na každom kroku stretáme tu Cersei Lannistrovú, tam Olennu Tyrellovú a zase kúsok ďalej Stannisa Baratheona, šialeného Ramsaya Boltna, cynického Tywina Lannistera, zákerného Petyra Baelisha či nehanebného Waldera Freya. Bojujú a ruvú sa medzi sebou

o zdrapy tohto sveta – a nás by radi vtiahli do tohto svojho boja, vrhajú sa na nás a divia sa, prečo sa k nim nepridávame do tejto malej smiešnej vojny.

Ale my vieme. Vieme. Oni nevedia. Ešte nie. Alebo vedia, ale neveria. Alebo veria, ale ignorujú. My vieme. A pretože vieme, veríme. A pretože veríme, neignorujeme. Vieme, kde sa vedie tá jediná a skutočná vojna. V srdci aj v myslí nám znejú slová Písma „*Bojuj dobrý boj viery a zmocni sa večného života; ved' doň si povolaný*“ (1 Tim 6,12) i Kristov prísľub: „*Kto zvíťazí a až do konca zachová moje skutky, dám mu moc nad národmi*”²⁷ *a bude nad nimi panovať žezlom železným a rozbijú sa ako hrnce hlinené,*”²⁸ *ako som ju aj ja dostal od svojho Otca ... Kto zvíťazí, ten takto bude oblečený do bieleho rúcha a jeho meno nevymažem z knihy života, ale vyznám jeho meno pred svojim Otcom a pred jeho anjelmí. ... Toho, kto zvíťazí, posadím vedľa seba na mojom tróne, ako som aj ja zvíťazil a zasadol som s mojim Otcom na jeho tróne. ... Kto zvíťazí, zdedí toto; a ja budem jeho Bohom a on bude mojim synom*“ (Zjv 2,26-28; 3,5.21; 21,7).

Vieme, kde sa vybojuje ten jediný boj, jediná vojna, na ktorej záleží. Na ňu jedinú sa chystáme, do nej jedinej vyrážame.

Theon Greyjoy

Môže nás naučiť prostú pravdu o rodine. Rodinu nerobia pokrvné putá – viď rodinu Geyjoyovcov alebo aj Lannistrovcov. Rodina, to sú v prvom rade *vzťahy*. Starkovci sú takouto rodinou. A je jedno, či sú to pokrvní Starkovia, alebo bastard John Sneh – a v skutočnosti Aegon Targerian, polovičný Stark a dedič Železného trónu – alebo rukojemník z nepriateľského rodu Theon Greyjoy.

Na chvíľu táto pravda Theonovi unikne. Po strašnom údele, *zlomený*, je nakoniec akoby znova *poskladaný* práve touto rodinou, ktorej tak ublížil, ale ktorá je napriek tomu stále jeho jedinou *skutočnou* rodinou a ktorá ho v osobe Sansy a Brana Starkovcov po tom všetkom prijíma späť, aby nakoniec svojou obetou napravil všetko, čo kedy pokazil.

Toto je tajomstvo Cirkvi, Božej Rodiny. Boh nás zhromažďuje okolo seba a vytvára medzi nami v Sebe puto hlbšie, než dokáže vytvoriť akékoľvek pokrvenstvo!

Toto je aj tajomstvo apoštolátu. Ľudia málokedy uveria, ak im predložíme argumenty. Ale uveria a obrátia sa, ak v nás a medzi nami nájdú opravdivú rodinu. Ako píše sociológ Rodney Stark (to meno! 😊): „*Doktrína hrá až druhoradú úlohu pri prvotnom rozhodnutí obrátiť sa. Iste, musíme ponechať priestor pre oné zriedkavé obrátenia na základe mystickej skúsenosti, akou bola tá Pavlova na ceste do Damasku. Ale odhliadnúc od podobných prípadov, konverzie sú primárne o tom, že človek previaže svoje náboženské správanie sa s tým, ktoré majú jeho priatelia a príbuzní, bez toho, aby bol najprv zachytený jeho učením. Aby ste niekoho obrátili, musíte byť, alebo stať sa jeho blízkym a dôverným priateľom.*“

Sandor Clegane

Je Sandor Clegane *dobrý človek*? Keď na neho pozeráte – čo vás napadne? Vo svojej úprimnej priamosti je možno jeho neotesaná bezbožnosť zbožnejšia a úprimnejšia než u mnoho iných, ktorí svoje skutočné myšlienky skrývajú za pekné slová a gestá a vznešené modlitby. Je Bohu milší úprimný „bezbožník“, ktorý sa s Bohom úprimne háda, než „zbožný“ farizej a pokrytec? Je zaujímavé, že Ježiš sa pred smrťou viac a hlbšie rozpráva s cynikom Pilátom, než s veľkňazmi... Na pohľad drsný, cynický (Spomínate na jeho odpoveď na to, prečo je stále nakvasený a nabručaný: „Skúsenosť!“?) – ale vo vnútri...? Aké má srdce? Keď zachránil Aryu... i keď jej prosto a bez slov odpustil, že ho nechala zomierať a ešte ho aj okradla... Koľko takých ľudí chodí okolo nás?

Autori túto postavu vytvorili naozaj provokatívne, zaujímavovo... a nás pri nej znova napadajú slová Písma:

„*Uvidíte, že Abrahám, Izák, Jakub a všetci proroci sú v Božom*

kráľovstve, a vy ste vyhodení von. ²⁹ *A prídu od východu i západu, od severu i od juhu a budú stolovať v Božom kráľovstve.* ³⁰ *A tak sú poslední, ktorí budú prvými, a sú prví, ktorí budú poslednými*“ (Lk 13,28-30); „*Preto nesúďte nič predčasne, kým nepríde Pán. On osvetlí, čo je skryté v tme, a vyjavi úmysly srdc. Vtedy každý dostane pochvalu od Boha*“ (1 Kor 4,5).

Spoločenstvo

Komunita – pojem, ktorým označujeme stav vzájomných vzťahov medzi ľuďmi (a teda nie nejakú konkrétnu skupinu ľudí). Rôzni psychológovia ho definujú takto: „*Je to stav bytia, hlbokkej jednoty s druhými, stav otvorenosti, v ktorom osoby rezonujú navzájom napriek ich rozdielnostiam.*“ (Francis Varela) Ide teda o „stav“, vzťahy, vyznačujúce sa na jednej strane slobodou a samostatnosťou jednotlivcov bez toho, aby to narušovalo ich vzájomnú jednotu; a súčasne hlbokou jednotou, ktorú spoločne vytvárajú bez toho, aby kvôli tomu strácali svoju slobodu, samostatnosť a jedinečnosť.

Scott Pack hovorí, že komunity často vznikajú ako reakcia na krízu. Jej základnými znakmi sú otvorenosť, pravdivosť, prijímanie sa navzájom bez snahy jeden druhého ovládať či meniť či akokoľvek manipulovať.

Večer pred bitkou s Nočným kráľom sa vytvorila práve takáto komunita okolo horiaceho krbu v sieni Zimohradu. Ľudia, ktorí stáli na rôznych stranách, často proti sebe, bojovali navzájom, zrádzali sa, nenávideli, zrazu družne sedeli okolo ohňa ako tí najlepší priatelia, popíjali víno a na druhý deň stáli v boji jeden vedľa seba, závislí jeden od druhého, bojujúci jeden za druhého... a my sme cítili, že medzi nimi je niečo naozaj skutočné, hlboké, niečo, čo sme my sami možno nikdy nezažili... a závideli sme im.

Čelili kríze – najsmrteľnejšej hrozbe a vcelku verili, že zajtra už najskôr nebudú medzi živými („posledný z nás potom spáli ostatných“).

Boli jeden k druhému úprimní – poznali sa, úplne a dokonale. Nikto pred nikým nič nehral, nikto pred nikým nič neskrýval. Každý bol plne a pravdivo, aký bol.

Prijímali a brali jeden druhého takého, aký je – žiadne hádky, žiadne výčitky, žiadne súdy, žiadna snaha niekoho nasilu meniť, naliehať naň... nič také. Len skutočné, opravdivé prijatie. Každý z nich prijímal ostatných a bol nimi prijímaný, každý taký, aký bol.

Druhý raz sa podobná komunita zide na samom konci, v poradnej miestnosti Malej rady nového kráľa Brandona, prvého svojho mena... znova stojí pred veľkou úlohou. Znova v nej zasadať ľudia, ktorí majú za sebou pestrú minulosť a striedavo stáli pri sebe a proti sebe. Sú, akí sú. Prijímajú sa takí, akí sú. Rešpektujú sa – minulosťou počnúc a chybami slabosťami či rôznymi pohľadmi končiac. Spolu sa snažia vyriešiť ďalšiu krízu, úlohu nadľudskú, znova postaviť Ríšu na nohy, na samom prahu blížiacej sa dlhej zimy. A dokonca aj taký Bronn má medzi nimi miesto a je nimi prijatý... a prijíma ich...

Toto je komunita. Toto je Cirkev. Tu, na zemi, zjednotená túžbou po Kristovi a nádejou na víťazstvo, ale aj neustálou hrozbou, vojnou, v ktorej spolu bojujeme voči tomu najnebezpečnejšiemu a najsmrteľnejšiemu Nepriateľovi v dejinách ľudstva.

„*A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli. ... Beda však zemi i moru, lebo zostúpil k vám diabol, plný zlosti, lebo vie, že má málo času*“ (Zjv 12,9.12); „*Nebojte sa tých, čo zabijajú telo, ale dušu zabiť nemôžu. Skôr sa bojte toho, ktorý môže z dušu, i telo zahubiť v pekle*“ (Mt 10,28); „*Buďte triezvi a bdejte! Váš protivník, diabol, obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zožral.* ⁹ *Vzoprite sa mu, pevní vo viere, a vedzte, že také isté utrpenie dolieha na vašich bratov po celom svete*“ (1 Pt 5,8-9).

Čelíme spoločne jedinému skutočnému Nepriateľovi v jedinej skutočnej Vojne, v ktorej jedinej ide skutočne o všetko. A súčasne v Kristovi sme boli oslobodení od potreby *súdiť, súperiť, porovnávať*

sa... v novom svete, do ktorého vstupujeme, už tieto veci nemajú zmysel, sú bezcenné, príťaž, ktorú zahadzujeme. A tak, ako oni, aj my pristupujeme jeden k druhému takí, akí sme, nič neskrývame, nehráme žiadne divadlo, nepretvarujeme sa, neskrývame sa za slovička a reči, prijímame druhých takých, akí sú, nemáme potrebu ani túžbu ich meniť ani manipulovať ani uzdravovať, lebo už vieme, že to nedokážeme. Miesto toho sa navzájom prijímame a podporujeme a držíme a kryjeme si chrbty a nechávame na Pána, aby svojou mocou v pravom čase uzdravil čo uzdraviť treba a zmenil, čo zmeniť treba...

Ale vrátim sa ešte raz do *sieni Zimohradu* v ten večer pred bitkou. Podobne ako v mojom obľúbenom filme *Vikingovia* (The 13-th Warrior) aj tu vidíme komunitu *chlapskú*, drsnú a pritom pravú, nie ukecanú a pritom spájajúcu. V Cirkvi si často pod pojmom „spoločenstvo“ predstavíme skupinku ľudí, ktorí slušne sedia okolo stola, spievajú piesne, tvária sa slušne a kultivovane a venujú sa takým tým prípustným a očakávaným veciam, ako je čítanie z Biblie či modlitba, možno nejaká tá limonáda k tomu... Pravda, aj toto k tomu patrí. Ale komunita, spoločenstvo Cirkvi, je viac. Omnoho viac. Je užitočné, keď občas hoci aj s pomocou podobných filmov uzrieme, že komunita nemusí byť len (ženy, odpustite) *ženská*, ale aj *chlapská*, odlišná a pritom rovnako hlboká, rovnako prenikavá... Je veľkou úlohou znova vzkriesiť v Cirkvi už bezmála mŕtvu mužskú podobu kresťanskej spirituality... Dnešný svet vedie vojnu proti mužom a jej dopad neobišiel ani Cirkev. Róbert Bly píše: „*Během posledních třiceti let se po mužích požadovalo, aby se naučili, jak plavat po proudu, jak upustit od svého vedoucího postavení a zařadit se do davu, jak se vzdát hierarchického uvažování, rozvíjet svou citovost a při rozhodování brát ohled na názory jiných. Některé ženy dychtí po pasivním muži, pokud o muže vůbec stojí. Církev vyhledává pokorné muže, z nichž pak vyrůstají knězi. Univerzity mají zájem o konformně založené muže, ti se pak stávají „systematizovanými vysokoškolskými pracovníky“, obchodní společnosti hledají týmové pracovníky atd.*“ Skutoční muži sú druh na vymretie. S nimi zomiera aj skutočná mužská spiritualita. Stačí jediný pohľad na hociktorú omšu v hociktorom kostole a zistíme, že s mužmi v Cirkvi nie je nič v poriadku – či skôr s Cirkvou a jej súčasným prístupom k mužom. Predstava, že by Cirkev mohla vyzeráť trochu ako *ono večerné sedenie okolo ohňa na Zimohrade* a jej spiritualita by mohla, obrazne povedané, *zvonit krúžkovou zbrojou a rinčať mečom z valyrijskej ocele*, je prinajmenšom pre nás, mužov, osviežujúca a možno dokonca prebúdzajúca!

Slová, ktoré vážia

Ešte jedna vec je tu. Dialógy sú jednou z devíz seriálu. Fakt si na nich dali záležať.

Čo si ale všimneme je, že slová majú *váhu*. Žijeme v dobe nesku-točne ukecanej. Zo všetkých strán sa na nás valia slová. A čím viac ich je, tým menej vážia, tým menej ich počúvame, tým menej ich berieme vážne... Devalvácia slova sa tomu učene hovorí.

A súčasne – tým viac sme citliví na slová, ktoré nás „zraňujú“ – cítime sa „zranení“ a „urazení“ a „ponížení“ a „diskriminovaní“, lebo niekto povedal niečo, čo sa nám nepáčilo, čo sa nás dotklo...

Slová vážia stále menej a menej a my sme precitlivení stále viac a viac.

A zrazu – je až osviežujúce sledovať rozhovor, kde každá z postáv povie pár slov, jedna druhú skutočne počúva, rešpektuje, berie vážne, čo bolo povedané, každé slovo, uvažuje nad tým – bez zbytočného naliehania, prehovárania... áno, znova tu zaznieva motív *komunity*. Zisťujeme, že často nepriatelia, ktorí sa nenávidia, sa rešpektujú viac a majú k sebe bližšie, než my v našich ukecaných pokryteckých úlisných neúprimných akože vzťahoch plných falošnej chvály, falošnej tolerancie, falošného pozitivizmu, ktoré sa očakávajú, nič neznamenajú, ale ako ich nedostaneme, sme zranení a urazení... Je osviežujúce vidieť postavy, ktoré sa lúčia (nikto nevie na ako dlho a možno dokonca navždy) pár slovami, jedným dotykom, objatím, ktoré ale v sebe majú väčšiu váhu, opravdivosť,

skutočnosť a hĺbku, než vodopád slov a nárekov a fráz a vešania sa okolo krku, ako by to možno vyzeralo dnes...

Samwell Tarly

Na záver, ale nie posledný. Jediný skutočne dobrý človek v celej sérii. Onen štvrtý druh svätca. Nie *mystik* ako Ján. Nie *neistý* ale *vodca* ako Peter. Nie *hriešnik* ako Zachej. Taký ten... *neviditeľný* a nakoniec prekvapivo vo všetkom viditeľný. Skromný a pokorný, ktorý sám o sebe nevie, že je v skutočnosti práve vo svojej prostej skromnosti a pokore veľký, opravdivo veľký. Na pohľad neužitočný a zbytočný – ale ako by mohlo srdce byť zbytočné, aj keď nevie myslieť ako mozog či mávať mečom ako mocná paža?

Nedokonalá dokonalosť

Daenerys sľubovala dokonalý ideálny svet. Miesto toho ho utopila v ohni a krvi. Brandon nesľubuje dokonalý svet. Spolu s nedokonalými ľuďmi sa snaží urobiť to najlepšie, čo urobiť vie. Nebude to dokonalé. Nebude to bez omylov a chýb. Nenastane raj na zemi, žiaden nový zlatý vek. Bude to len... dobré. Prosto dobré. Vo všetkej nedokonalosti. A bude to stačiť na to, aby o ňom ešte veky spievali piesne... Ani od nás sa nič viac nežiada. Len to, aby sme sa, ako vravia skauti, *vyasnažili zo všetkých síl* o to najlepšie, čo je v našich silách urobiť. Viac netreba. To stačí. Ako sa hovorí, „dokonalé“ je často nepriateľom „dobrého“. Svet nikdy nebude Nebom ani rajom, ale našou úlohou ako kresťanov je urobiť ho aspoň trochu znesiteľnejším pre všetkých – koľko kto dokážeme.

DODATKY

Sandor Clegane ešte raz

Spolu s Branom Starkom je Sandor Clegane jedna z najpozoruhodnejších postáv príbehu.

Je to muž, ktorý je nevrly, naháňa strach, bez mihnutia oka zabíja – a pritom prekvapivo vytvára dobré vzťahy v podstate s každým. Či už je to kráľ Joffrey Baratheon, Cersei Lannister, Arya Starková, Bratstvo, John Sneh a jeho výprava za „oživlou mýtvolou“ na Sever, staviteľa Septa (ktorých po ich zmasakrovaní pomstí), obrancovia Zimohradu,... Najrozličnejší ľudia a Sandor si s nimi všetkými prekvapujúco rozumie a oni s ním. Prečo?

Tvorcovia mu dali do vienka presne tie vlastnosti, ktoré sú kľúčové pre tvorbu *komunity*:

Komunita stojí na PRAVDE: Pravdu hovorím, priamo, bez okolov a súčasne som pripravený pravdu aj počuť a prijať. Správam sa pravdivo, otvorene, bez pretvácky – a súčasne prijíмам rovnako pravdivé správanie a prejavy ostatných.

Sandor je toho dobrým príkladom. Nech hovorí čo hovorí, vždy je to priamo, úprimne, pravda.

Normálne by niečo také bolo pohromou. V komunite ale môže fungovať a funguje preto, že sme si osvojili, stotožnili sa s prinajmenšom týmito tromi postojmi:

- **NESÚPERÍME** – pretože vieme, že sme si v samej podstate všetci ako synovia a dcéry rovní, nikto nikdy nebude ani väčší, ani menší. *Clegane s nikým nesúperi. Nesnaží sa dokázať si, že je v niečom lepší. Nesleduje ľudí, či ho v niečom neprekonávajú. Kašle na slávu, na uznanie, na moc a vplyv, na všetko. Je mu to srdečne ukradnuté.*
- **NEPOROVNÁVAME SA** – pretože vieme, že sme každý iný, odlišný, jedinečný a sme navzájom neporovnateľní, na neporovnateľných cestách životom a v službe neporovnateľných zámerov Boha. *Clegane je, čo je. Neporovnáva sa s inými ľuďmi. Nie je namyslený, ak je v niečom lepší. Berie to ako prostý fakt. Nie je zronený, ak je v niečom horší. Nemá problém otvorene si priznať aj svoje slabosti – strach z ohňa, napríklad. Aj to berie ako fakt. Jednoducho tak sa veci majú – a čo?*
- **NESÚDIME NIKOHO OKREM SEBA** – pretože vieme, že každý sme hriešnik, ktorý musí súdiť seba samého (a navzájom si v tom môžeme len pomáhať tým, že sa inšpirujeme a dodávame si

odvahy, prípadne poskytujeme druhému toľko a takej pomoci, o akú od nás stojí a jej mieru rešpektujeme) a sme tu na to, aby sme menili seba a nie nikoho iného. *Clegane triezvo súdi seba, nesúdi iných. Je aký je a všade je tým, čím je, priamo a bez obalu, so svojimi postojmi, zraneniami, slabosťami a schopnosťami. Zároveň rovnako berie iných takých, akí sú, nesnaží sa ich nasilu meniť, súdiť, obracať, uzdravovať ani nič podobné. Proste ich berie a prijíma akí sú. Pretože neusiluje o moc ani nechce nikoho ovládať, nemá voči nikomu žiadne nároky (malou výnimkou je, keď má Aryu ako svoju zajatkyňu a celkom normálne očakáva, že neutečie ani ho nezabije ani inak neprekazí jeho zámer). Pretože nesúdi a berie každého, aký je, nemá voči nikomu ani žiadne očakávania. A keďže mu nejde ani o slávu, nestará sa, keď niekto súdi jeho, ponižovanie ho neurazí a chvála neoslepí. Prekvapujúco, sú to presne tie znaky, ktoré v sebe obsahuje biblické odpustenie – prepustenie druhého na slobodu z reťazí našich nárokov a očakávaní. *Sám koná to, čo považuje za dobré, užitočné a správne a je mu fuk, ako to súdia iní – ale rovnako aj berie to, ak tak konajú iní. A keď na to príde, kým je s nimi, stojí pri nich, môžu sa na neho spoľahnúť, oprieť o neho a on ich nepodráži ani neopustí* – to je to, čomu Scott Peck hovorí „vernoscť komunite. A ak hej, rovno a jasne im to včas povie...*

Výsledkom je v zásade skutočná aj keď často prazvláštna komunita Sandora Clegana a ostatných ľudí – ako napríklad práve s Aryou Starkovou – možno si spomínate na to, *ako sedia pri ohni a Sandor sa pýta Arye na jej povestný zoznam ľudí, ktorých chce zabiť a pomstiť sa im, kto tam je a ona hovorí: Cersei, Walder Frey,... a nakoniec dodá: Sandor Clegane. A on pokýva hlavou, že tomu rozumie a ľahne si spať vedľa nej... Ani jeden pred druhým nič nehrá, nič neskrýva. Jeden druhého berie a prijíma takého, aký je. Podivné, paradoxné,... ale to komunita vo svojej podstate vždy je.*

Brandon Stark a lady Melisandra ešte raz

V príbehu je zopár dobrých ľudí... každý z nich ale zápasí aj s niečím v sebe, dalo by sa povedať, že s otázkou čo chce, kam patrí, o čom jeho život je.

Len dvaja sú mimo toho. Úplne nesebeckí. Lady Melisandra, *červená kňažka*. Znovu dajme stranou jej vymyslené románové absurdné náboženstvo aj jej absurdného boha a všimnime si len tento jej rys: sleduje niečo väčšie, než je ona sama. Nemá domov. Nemá rodinu. Nemá majetok. O nič pre seba neusiluje. Slúži – často v neistote, tápaní, odkázaná na náznaky a „videnia v ohni“, ale slúži. A nikde to nie je vidieť viac, než pri jej poslednom príchode na Zimohrad, tesne pred „dlhou nocou“ boja s Nočným kráľom. V tej chvíli je jej predstava jasná. Príde. Vidí. Urobí, čo treba. Po bitke vyjde von, odhodí amulet, ktorý jej dával život, krásu a mladosť, zhodí zo seba šaty ako nejaké bremeno a bez smútku, bez hnevu, bez pocitu krivdy... zomrie.

Ešte viac to vidieť na Brandonovi, *Trojokej vrane*. U neho je to úplne jasné. On vie, kto je. Vie, načo na svete je. Vie, aký zmysel jeho život má. Je presne na svojom mieste. Nehľadá. Našiel. Nič pre seba nehľadá. Moc, pocty, sláva, kráľovstvo, majetok, bohatstvo, pohodlie,... nič z toho nepotrebuje. Je, čím je. Jedno kreslo, jeden kozuch, strom v háji a oheň v krbe... k tomu trocha jedla pre telo... to je všetko. Nie je askéta. Nezapiera sa. Má všetko. Je všetkým. Je presne tam, kde má byť, je presne tým, kým má byť. Nepotrebuje nič viac.

Obaja majú spoločné práve toto – úplnú slobodu od všetkého, po čom ostatní viac či menej dychtia alebo s čím naopak viac či menej zápasia. Ich sloboda pramení práve v tom: obaja vedia, kto sú – a sú tým. Obaja vedia, kde je ich pravé miesto – a sú tam. Obaja vedia, v čom spočíva opravdivý zmysel svojho života – a naplňajú ho. *Sú na svojom mieste*, tak by sa to dalo povedať najlepšie.

Ak by sme vo filme hľadali postavu, ktorá najlepšie stelesní slobodu, ktorú sme našli v Kristovi, slobodu od všetkého, hlboký pokoj ľudí, ktorí našli a spočinuli na *svojom mieste* a naplnili svoju pravú podobu, potom je to práve on, Brandon „Zlomený“ Stark,

Kráľ šiestich kráľovstiev... navonok. Vo vnútri *trojoká vrana*, Ten, ktorý pamätá, ktorý je pamäťou ľudstva. Chlapec, ktorý prerástol všetkých, mužov aj ženy, intrigánov i politikov, bojovníkov i dobyvateľov, pretože *vie kto je, vie na čo je, je presne tam kde má byť a je presne tým, kým má byť*.

„Nie sme deťmi otrokyne, ale slobodnej. Túto slobodu nám vydobyl Kristus. Stojte teda pevne a nedávajte sa znova zapriahnuť do jarma otroctva.“ (Gal 4,31-5,1)

„Uspokojíme sa s tým, že máme čo jesť a čo si obliecť.“ (1 Tim 6,8)

„Pokoľ vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam. Ale ja vám nedávam, ako svet dáva. Nech sa vám srdce nevzrušuje a nestraňuje. Počuli ste, že som vám povedal: Odchádzam a prídem k vám.“ (Jn 14,27-28)

Cesta k moci je vydláždená...

... mŕtvolami. Nielen nepriateľov. Nielen nešťastníkov, ktorí sa boju o ňu nevdojak priplietli do cesty ako *pri výbuchu Septa v Kráľovom Prístavisku*. Je lemovaná aj mŕtvolami tých, ktorí nám sú drahí.

V príbehu sledujeme, ako dvaja hlavní súper, Cersei a Daenerys, postupne strácajú, jedného po druhom, všetkých, ktorých dokázali ako tak milovať – alebo aspoň v okamihu, keď ich stratia, zisťujú, ako im chýbajú... Jedna aj druhá zomierajú osamotené, po tom, čo stratili všetkých a všetko...

Príbeh akoby nám cez ne hovoril: Nemôžeš mať aj moc, aj spoločenstvo a priateľov. Psychológovia nám povedia, že *komunita* je miesto, kde nikto nie je vodcom a kde všetci sú vodcovia. Pokús sa ovládnuť iných – a zničil si komunitu, stratil si priateľov a získal sluhov. Zvoľ si komunitu – a cenou za to je, že sa zriekneš sily, moci, túžby ovládať, meniť, manipulovať, v dobrom či v zlom, iných. V Písme sa tomu hovorí *odpustenie, afiémy* a toto slovo znamená *prepustiť na slobodu*, nechať druhého byť.

Už rozumieme, prečo Ježiš, keď hovorí o *komunita Cirkvi*, vraví úplne jasne:

„Viete, že tí, ktorých pokladajú za vládcov národov, panujú nad nimi a ich veľmoži majú nad nimi moc. Medzi vami to tak nebude. Ale kto sa bude chcieť stať medzi vami veľkým, bude vašim služobníkom. A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude sluhom všetkých. Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých.“ (Mk 10,42-45)

„Nerobte nič z nevráživosti ani pre márnú slávu, ale v pokore pokladajte jeden druhého za vyššieho. Nech nik nehľadá iba na svoje vlastné záujmy, ale aj na záujmy iných.“ (Flp 2,3-4)

„Podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti.“ (1 Pt 4,10)

Znovu si spomeňme, kto v príbehu z hlavných rivalov nakoniec prežil: Z Tyrellov nikto... z Boltov nikto... z Freyovcov nikto... z Lanistrov Tyrion... z Targaryenov John alias Aegon... z Baratheonov Gendry kováč... zo Starkov de facto Samsa a Bran... z Greyjoyov Yara... z Tarlyov Samwell... všetko tí, ktorí sa *hry o trón* nezúčastnili, aj keď do nej boli nejakú zatahnutí, sami však *o trón* ani moc pre seba neusilovali (najviac na hrane bola asi Samsa, ale aj tá ju chcela pre svojho brata Johna). Kto bažil po tróne, stratil nakoniec všetko, aj seba. Kto odolal – zachránil si život...

... a kto je na vine?, alebo Daenerys Targaryenová ešte raz

Záverečná pomsta Daenerys na Kráľovom prístavisku – keď sa už mesto vzdalo! – ten hrozný masaker v ohni draka, bola na prvý pohľad nevysvetliteľný skrat. Svoj zmysel ale nabrala pri pohľade na záverečný prejav *khaleesi* k svojim armádam.

Daenerys postupne strácala jedného blízkeho človeka za druhým. Kto za to ale mohol? Pravdou je, že ona. Ona, len ona a ona sama ich zatiahla, všetkých, do svojej *osobnej vojny*, ktorej cieľom od počiatku nebolo nič iné, než to, aby sa ona stala jedinou kráľovnou

Siedmich kráľovstiev na Železnom tróne. Všetko ostatné boli len dodatky: mier pod vládou *jednej*, oslobodenie, prinesené *jednou*... Nakoniec aj tí, ktorých takto oslobodila, zomierali úplne rovnako ako keby boli otroci v jej službe a bojujúci za jej záujmy. Nakoniec ich aj ona sama zahubila. Jej ambície ich zahubili.

Mohla si to priznať a nastúpiť cestu *vykúpenia*, ako Tyrion... ako John...

Alebo to mohla poprieť a ukázať na iných: Oni, oni to spôsobili! Oni sú na vine! Oni všetci – dokonca aj *prostí ľudia* v Prístavisku, veď „si mohli zvoliť a zvolili si“ – všetci sú teda vinní! Ona je predsa osloboditeľka, lámačka reťazí, právoplatná kráľovná! Ona na vine nie je! nemôže byť! Ona je predsa tá dobrá, tá správna! Tí druhí, všetci, celý svet, oni sú tí zlí, oni sú na vine! Zaslúžia pomstu. Zaslúžia trest. Zaslúžia vyhladenie!

Vypáli mesto a zmasakruje ohňom a mečom jeho obyvateľov – pretože si to zaslúžia, kvôli ním predsa ona trpí a jej blízki zomierajú!

Prednesie preslov k svojim vojskám a vyzve ich (zjavne) na vojnovú výpravu proti celému svetu – lebo je zlý, lebo je na vine, lebo si to zaslúži!

Psychológovia tomu hovoria *porucha osobnosti* – neschopnosť prijať zodpovednosť za svoje skutky, namiesto toho hľadáme všade naokolo vinníkov za všetko zlé, čo sme si alebo iným sami spôsobili. Toto je jeden zásadný rys súčasnej doby, spoločnosti, v ktorej žijeme. Ak je niekto v biele, ak niekto trpí – samozrejme, že on za to nemôže! Na vine je štát, spoločnosť, náboženstvo, triedny nepriateľ, na vine je „*starý biely muž*“! Treba ich zničiť, „cancel culture“, *rozboriť sveta starý základ*, zaslúžia si to, zaslúžia si trest, pomstu, hnev, vyhladenie, všetci si to zaslúžia! Tak do toho! Keď ich zničíme, konečne nám bude dobre a naše problémy budú vyriešené – pretože za všetko môžu len a jedine oni! A tak sa aj v tomto stáva Daenerys *znamením* doby a mentality, do ktorej nás moderná (post)marxistická doba doviedla...

Rodina

Čím príbeh začína, tým aj končí. Rodinou. Starkovci, stojaci jeden pri druhom, nič ich nedokázalo od seba oddeliť – a je jedno, či sú to „praví“ Starkovci, alebo adoptovaný John alebo rukojemník Theon. Ani zrada, ani krv, ani vzdialenosť, nič... Na konci ich vidíme ako posledných, vzdialených tisícky míľ jeden od druhého, ale napriek tomu cítime, že ich puto trvá a pretrvá až do konca!

Hudba

Je dôležitá, rovnako ako *Leoneho filmy by neboli tým, čím sú, bez hudby Morriconeho*. Tvorí akoby... hm... komentár k príbehu?

Ramin Djawadi odviezol skvelú prácu. Je počúvateľná aj mimo filmu (čo sa nie vždy dá povedať o Williamsovi).

Nie je v nej nič triumfálne, ako u *Avengerov*, dokonca ani v tragickejšej ale stále triumfálnej forme *Ligy spravodlivosti*. Nie je to ani žiaden *Pán prsteňov*, ani *X-Meni* ani nič podobné.

Skôr v nej znie téma zmaru, smútku, bezútešnosti a veľkého žiaľu.

Pripomína nám, že v celom príbehu vlastne nie sú žiadne miesta, kde by bol dôvod nad niečím jasať. Je to divadlo ľudskej malichernosti a hlúposti, ľudskej pochabosti a zaslepenosti. Aj ten jediný okamih, ktorý hodný oslavy je, víťazstvo nad *Nočným kráľom* pod Zimhradom, je vykúpený príliš veľkou cenou a prestúpený príliš veľkým smútkom a únavou tých, ktorí tú hroznú noc prežili. Nie je to žiaden lacný triumf. Skôr cítiť uľahčenie ľudí, ktorí sa len tak-tak zachránili a sú príliš unavení na to, aby slávil... aj keď sa neskôr večer v hodovnej sieni Zimhradu trochu pozviechajú.

Všetko toto nám hudba pripomína – a postupne oplakáva tých, ktorých príbeh pohltil alebo ktorí v ňom bezmenní či zvúčných mien odišli... namiesto mohutnej hudby často len klavír, čelo...

A tak sa hudba stáva akoby komentárom, ktorý z pozadia znova a znova pred nás kladie konečnú beznádejnosť každej *hry o tróny*, nech sa deje kdekoľvek...